Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

28. januar 2025*

»Præjudiciel forelæggelse – konkurrence – artikel 101 TEUF – direktiv 2014/104/EU – erstatningssøgsmål i forbindelse med overtrædelser af konkurrenceretten – artikel 2, nr. 4) – begrebet »erstatningssøgsmål« – artikel 3, stk. 1 – ret til fuldstændig erstatning for den lidte skade – overdragelse af erstatningskrav til en udbyder af juridiske tjenesteydelser – national ret, der er til hinder for, at det anerkendes, at en sådan tjenesteyder har søgsmålskompetence med henblik på kollektiv inddrivelse af disse fordringer – artikel 4 – effektivitetsprincippet – artikel 47, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder – ret til en effektiv domstolsbeskyttelse«

I sag C-253/23,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Landgericht Dortmund (den regionale appeldomstol i Dortmund, Tyskland) ved afgørelse af 13. marts 2023, indgået til Domstolen den 20. april 2023, i sagen,

ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH

mod

Land Nordrhein-Westfalen,

procesdeltagere:

Otto Fuchs Beteiligungen KG,

Bundeskartellamt,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling),

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, afdelingsformændene F. Biltgen, K. Jürimäe (refererende dommer), C. Lycourgos, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen og D. Gratsias samt dommerne E. Regan, I. Ziemele, J. Passer, Z. Csehi og O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: M. Szpunar

justitssekretær: kontorchef D. Dittert,

* Processprog: tysk.

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 7. maj 2024,

efter at der er afgivet indlæg af:

– ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfalen GmbH ved Rechtsanwälte R. Lahme og A. Ruster,

– Land Nordrhein-Westfalen ved Rechtsanwälte J. Haereke, D. Hamburger, C. Kusulis, S.-O. Nündel, G. Schwendinger, F. Süß og K. Teitscheid,

– Otto Fuchs Beteiligungen KG ved Rechtsanwälte J.-H. Allermann og C. Thiel von Herff,

– Bundeskartellamt ved J. Nothdurft og K. Ost, som befuldmægtigede,

– den tyske regering ved J. Möller og R. Kanitz, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved A. Keidel og G. Meeβen, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 19. september 2024,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 101 TEUF, sammenholdt med artikel 4, stk. 3, TEU og artikel 47, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«) samt af artikel 2, nr. 4), artikel 3, stk. 1, og artikel 9 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem ASG 2 Ausgleichsgesellschaft für die Sägeindustrie Nordrhein-Westfallen GmbH (herefter »ASG 2«) og Land Nordrhein-Westfalen (delstaten Nordrhein-Westfalen, Tyskland) (herefter »delstaten«) vedrørende et kollektivt erstatningssøgsmål anlagt af ASG 2 på grundlag af erstatningskrav, som var blevet overdraget til ASG af 32 savværker som følge af en overtrædelse af artikel 101 TEUF begået af delstaten og andre skovejere.

Retsforskrifter

EU-retten

Chartret om grundlæggende rettigheder:

3 Chartrets artikel 47 med overskriften »Adgang til effektive retsmidler og til en upartisk domstol« bestemmer følgende i stk. 1:

»Enhver, hvis rettigheder og friheder som sikret af EU-retten er blevet krænket, skal have adgang til effektive retsmidler for en domstol under overholdelse af de betingelser, der er fastsat i denne artikel.«

Forordning (EF) nr. 1/2003

4 Følgende anføres i 13. betragtning til Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i artikel [101 TEUF] og [102 TEUF] (EFT 2003, L 1, s. 1):

»Når virksomheder som led i en procedure, der kunne føre til et forbud mod en aftale eller samordnet praksis, afgiver tilsagn, der imødekommer [Europa-]Kommissionens betænkeligheder, bør Kommissionen ved beslutning kunne gøre disse tilsagn bindende for de pågældende virksomheder. I beslutninger om tilsagn bør det fastslås, at der ikke længere er grund til, at Kommissionen griber ind, uden at det konkluderes, om der er sket en overtrædelse, eller der stadig finder en overtrædelse sted. Beslutninger om tilsagn anfægter ikke medlemsstaternes konkurrencemyndigheders og domstoles kompetence til at foretage en sådan konstatering og træffe afgørelse i sagen. Beslutninger om tilsagn er ikke på sin plads i tilfælde, hvor Kommissionen agter at pålægge en bøde.«

5 Denne forordnings artikel 9 med overskriften »Tilsagn« fastsætter følgende i stk. 1:

»Når Kommissionen agter at vedtage en beslutning, hvorefter en overtrædelse kræves bragt til ophør, og de deltagende virksomheder tilbyder at afgive tilsagn, der imødekommer de betænkeligheder, som Kommissionen har, og som den har underrettet de pågældende virksomheder om i sin foreløbige vurdering, kan Kommissionen ved beslutning gøre disse tilsagn bindende for virksomhederne. En sådan beslutning kan vedtages for en bestemt periode, og i beslutningen konkluderes det, at der ikke længere er grund til, at Kommissionen griber ind.«

Direktiv 2014/104/EF

6 Følgende fremgår af 4., 12. og 13. betragtning til direktiv 2014/104:

»(4) Denne ret til erstatning efter EU-retten for skade som følge af overtrædelser af EU-konkurrenceretten og medlemsstaternes konkurrenceret indebærer, at hver enkelt medlemsstat skal have procedureregler, der sikrer en reel udøvelse af denne ret. Behovet for effektive processuelle retsmidler følger også af retten til effektiv retsbeskyttelse som fastsat i artikel 19, stk. 1, andet afsnit, [TEU] og [chartrets] artikel 47, stk. 1 […]. Medlemsstaterne bør sikre en effektiv retsbeskyttelse på de områder, som EU-retten dækker.

[...]

(12) Dette direktiv bekræfter den gældende fællesskabsret vedrørende retten til erstatning for skade som følge af overtrædelse af EU-konkurrenceretten, navnlig om søgsmålskompetence og definitionen af skade, som det fremgår af Domstolens retspraksis, og foregriber ikke en eventuel videreudvikling heraf. Enhver, der har lidt skade som følge af en sådan overtrædelse, kan kræve erstatning for det lidte tab (damnum emergens) og for den indtjening, som denne person er gået glip af (tabt fortjeneste eller lucrum cessans) plus renter, uanset om national ret definerer disse kategorier hver for sig eller under ét. [...]

(13) Retten til erstatning er anerkendt for enhver fysisk eller juridisk person – forbrugere, virksomheder og offentlige myndigheder – uanset om der foreligger et direkte kontraktforhold med den virksomhed, der har begået overtrædelsen, og uanset om en konkurrencemyndighed forinden har fastslået, at der er sket en overtrædelse. Dette direktiv bør ikke forpligte medlemsstaterne til at indføre ordninger for kollektive søgsmål for håndhævelse af traktatens artikel 101 [TEUF] og 102 [TEUF]. Med forbehold af erstatning for tab af chance bør fuld erstatning i henhold til dette direktiv ikke føre til overkompensation i form af erstatning med straffende formål eller flere eller andre skadeserstatninger.«

7 Direktivets artikel 1, stk. 1, bestemmer følgende:

»Dette direktiv fastsætter visse regler, der er nødvendige for at sikre, at enhver, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten begået af en virksomhed eller en virksomhedssammenslutning, effektivt kan gøre retten til at kræve fuld erstatning for denne skade fra denne virksomhed eller sammenslutning. Direktivet fastsætter regler om fremme af lige konkurrence på det indre marked og fjernelse af hindringerne for det indre markeds funktion ved at sikre ensartet beskyttelse i hele [Den Europæiske Union] for alle, som har lidt en sådan skade.«

8 Det nævnte direktivs artikel 2 foreskriver:

»I dette direktiv forstås ved:

[...]

4) »erstatningssøgsmål« søgsmål i henhold til national ret, hvorved et erstatningskrav indbringes for en national ret af den formodede skadelidte eller af en person, der optræder på vegne af en eller flere formodede skadelidte, når EU-retten eller national ret giver mulighed herfor, eller af en fysisk eller juridisk person, der er indtrådt i den formodede skadelidtes rettigheder, herunder den person, der har erhvervet kravet

[...]

12) »endelig[…] afgørelse om overtrædelse« en afgørelse om overtrædelse, der ikke kan eller ikke længere kan være genstand for almindelige retsmidler

[...]«

9 Samme direktivs artikel 3 med overskriften »Ret til fuld erstatning« fastsætter følgende i stk. 1:

»Medlemsstaterne sikrer, at enhver fysisk eller juridisk person, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, kan kræve og opnå fuld erstatning for denne skade.«

10 Artikel 4 i direktiv 2014/104 med overskriften »Effektivitets- og ækvivalensprincippet« bestemmer:

»I overensstemmelse med effektivitetsprincippet sikrer medlemsstaterne, at alle nationale regler og procedurer vedrørende retten til at gøre erstatningskrav gældende er udformet og anvendes på en sådan måde, at de ikke gør det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at gøre retten til fuld erstatning efter EU-retten for skade forvoldt ved en overtrædelse af konkurrenceretten gældende. I overensstemmelse med ækvivalensprincippet må nationale regler og procedurer vedrørende søgsmål om erstatning for skade forvoldt ved en overtrædelse af artikel 101 [TEUF] eller 102 [TEUF] ikke være mindre gunstige for de formodede skadelidte end dem, der gælder for tilsvarende erstatningssøgsmål som følge af overtrædelser af national ret.«

11 Samme direktivs artikel 9, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne sikrer, at når en national konkurrencemyndighed eller appelret har truffet en endelig afgørelse om overtrædelse af konkurrenceretten, anses den for at være uomtvistelig med henblik på et erstatningssøgsmål, der er indbragt for deres nationale retter i henhold til artikel 101 [TEUF] eller 102 [TEUF] eller i henhold til national konkurrenceret.«

Tysk ret

12 § 1, stk. 1, i Gesetz über außergerichtliche Rechtsdienstleistungen (Rechtsdienstleistungsgesetz) (lov om udenretslige juridiske tjenesteydelser) af 12. december 2007 (BGBl. 2007 I, s. 2840), i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »RDG«), bestemmer:

»Denne lov regulerer beføjelsen til at udføre udenretslige juridiske tjenesteydelser i Forbundsrepublikken Tyskland. Den har til formål at beskytte borgerne, retsforhold og retsordenen mod ukvalificerede juridiske tjenesteydelser.«

13 RDG's § 2 med overskriften »Begrebet juridisk tjenesteydelse« fastsætter følgende:

»(1) Ved juridisk tjenesteydelse forstås enhver aktivitet inden for en anden persons anliggender, for så vidt som denne aktivitet kræver en juridisk undersøgelse af det pågældende tilfælde.

(2) Uanset de i stk. 1 fastsatte betingelser forstås ved juridisk tjenesteydelse inddrivelse af fremmede fordringer eller fordringer, der med henblik på inddrivelse overdrages for en andens regning, hvis inddrivelsen af fordringer drives som en selvstændig forretning, herunder med hensyn til juridisk undersøgelse og juridisk rådgivning vedrørende inddrivelse (inkassotjenesteydelser). De overdragne fordringer anses ikke for fremmede fordringer i forhold til den hidtidige kreditor.

[...]«

14 RDG's § 3 med overskriften »Beføjelse til at udføre udenretslige juridiske tjenesteydelser« har følgende ordlyd:

»Selvstændig udførelse af udenretslige juridiske tjenesteydelser er kun tilladt i det omfang, det er tilladt i forhold til denne lov eller ved eller på grundlag af andre love.«

15 RDG's § 10 har følgende ordlyd:

»(1) Fysiske og juridiske personer samt selskaber uden status som juridisk person, som er registreret hos den kompetente myndighed (registrerede personer), må på grundlag af særlig sagkundskab udføre juridiske tjenesteydelser på følgende områder:

1. inkassotjenesteydelser [...]

[...]«

16 RDG's § 11 med overskriften »Særlig sagkundskab, erhvervsbetegnelser« fastsætter følgende i stk. 1:

»Inkassotjenesteydelser kræver særlig sagkundskab inden for de retsområder, der er relevante for den ansøgte inkassovirksomhed, navnlig civilretten, handelsretten, værdipapir- og selskabsretten, den civile procesret, herunder tvangsfuldbyrdelsesreglerne og insolvensretten, samt lovgivningen om sagsomkostninger.«

17 RDG's § 12 fastsætter betingelserne for indskrivning i registret med henblik udførelse af juridiske tjenesteydelser og fastsætter en administrativ bemyndigelse med henblik på den nærmere regulering heraf, herunder dokumentation for teoretisk sagkundskab, der er omhandlet i denne lovs § 10.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

18 Den 31. marts 2020 anlagde ASG 2 ved Landgericht Dortmund (den regionale ret i første instans i Dortmund, Tyskland), som er den forelæggende ret, et kollektivt erstatningssøgsmål mod delstaten for skade som følge af et kartel på grundlag af rettigheder, som er blevet overdraget til ASG 2 af 32 savværksvirksomheder etableret i Tyskland, Belgien og Luxembourg (herefter »de berørte savværker«).

19 Delstaten er blevet foreholdt, at den i strid med artikel 101 TEUF i det mindste i perioden fra den 28. juni 2005 til den 30. juni 2019 samordnede priserne for nåletræskævler (herefter »rundtømmer«) i forhold til sig selv og andre i delstaten etablerede skovejere (herefter »det omhandlede kartel«).

20 Bundeskartellamt (forbundskonkurrencemyndighed, Tyskland) undersøgte denne praksis og vedtog i 2009 en afgørelse om tilsagn på grundlag af § 32b i Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (lov om konkurrencebegrænsninger) og artikel 101 TEUF vedrørende delstaten og andre delstater, der på tilsvarende måde var involveret i markedsføringen af rundtømmer (herefter »2009-afgørelsen«).

21 De berørte savværker har nedlagt påstand om erstatning fra delstaten for den skade, som de mener at have lidt under hele det omhandlede kartels forløb på grund af de angiveligt urimeligt høje priser, som de som følge af dette kartel købte rundtømmer for fra denne delstat.

22 Med henblik herpå overdrog hver af de berørte savværker deres ret til erstatning for den skade, de havde lidt som følge af det omhandlede kartel, til ASG 2. ASG 2, der som »udbyder af juridiske tjenesteydelser« i RDG's forstand råder over en bemyndigelse i henhold til denne lov, har således for den forelæggende ret nedlagt kollektiv påstand om erstatning for denne skade i eget navn og for egen regning, men på vegne af overdragerne, mod vederlag i tilfælde af medhold.

23 Kravet om erstatning for den af det omhandlede kartel forvoldte skade vedrører flere hundrede tusinde indkøb af rundtømmer fra de berørte savværkers side. For hver af disse savværker beløber disse indkøb sig til flere tusinde eller endog titusinde transaktioner.

24 Delstaten har for den forelæggende ret bestridt såvel, at der er grundlag for søgsmålet, som at ASG 2 har søgsmålskompetence. I sidstnævnte henseende har delstaten gjort gældende, at de berørte savværker har overdraget deres erstatningskrav til ASG 2 i strid med RDG, således at disse overdragelser er ugyldige. Den bemyndigelse, som ASG 2 har i henhold til RDG, giver nemlig ikke selskabet ret til at forfølge inddrivelsen af fordringer, der er opstået som følge af en formodet overtrædelse af konkurrenceretten.

25 Den forelæggende ret har præciseret, at borgernes krav i henhold til tysk ret på området for masseskader eller skader af ringe værdi, der berører et stort antal personer, kan sammenlægges i kraft af en mekanisme for overdragelse af fordringer (»*Abtretungsmodell*«), der ligeledes betegnes som et »kollektivt inkassosøgsmål« (»*Sammelklage-Inkasso*«) (herefter »kollektivt inkassosøgsmål«). I denne forbindelse overdrager de personer, der angiveligt har lidt skade, deres påståede fordringer til en udbyder af juridiske tjenesteydelser, som har fået bemyndigelse i henhold til RDG, hvilket principielt giver denne lov til at forfølge inddrivelsen af disse sammenlagte fordringer i eget navn og for egen regning på overdragernes vegne, mod en provision (i tilfælde af medhold).

26 Ifølge den forelæggende ret er denne praksis blevet tilladt i retspraksis fra Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) i forbindelse med forskellige typer erstatningssøgsmål, navnlig i forbindelse med sager om leje af fast ejendom eller kompensation til flypassagerer. Lavere retsinstanser fortolker derimod RDG således, at et kollektivt inkassosøgsmål ikke er tilladt på området for erstatning for skade forårsaget af en formodet overtrædelse af konkurrenceretten, navnlig når der er tale om et såkaldt »stand-alone«-søgsmål, dvs. et erstatningssøgsmål, der ikke kommer efter en endelig og bindende afgørelse – navnlig for så vidt angår fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder – fra en konkurrencemyndighed, der konstaterer en sådan overtrædelse (herefter et »selvstændigt erstatningssøgsmål«). Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) har endnu ikke haft lejlighed til at afgøre dette spørgsmål.

27 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at tysk ret ikke indeholder noget retsmiddel svarende til et kollektivt inkassosøgsmål, som gør det muligt at sikre en effektiv håndhævelse af retten til erstatning i kartelsager.

28 Effektiviteten af retten til erstatning for skade forvoldt af et kartel er således ikke sikret, navnlig hvad angår skader af ringe værdi, der vedrører et stort antal skadelidte. I et sådant tilfælde vil skadens individuelle størrelse nemlig være så lille, at den tilskynder borgerne til at give afkald på at gøre den ret til erstatning, som de har i henhold til EU-retten, gældende.

29 Under disse omstændigheder udgør et kollektivt inkassosøgsmål den eneste økonomisk rationelle og praktisk gennemførlige mulighed for at kræve en sådan erstatning. Den forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at den i henhold til bestemmelserne i RDG, som fortolket af visse nationale domstole, skal anse de i hovedsagen omhandlede overdragelser for ugyldige, således at sagsøgerne i den sag, der er indbragt for den, ikke kan gives medhold.

30 Den forelæggende ret ønsker ikke desto mindre oplyst, om EU-retten er til hinder for en sådan fortolkning af RDG, for så vidt som denne fortolkning af national ret ved at forhindre personer, der har lidt skade som følge af det omhandlede kartel, i at gøre brug af et kollektivt inkassosøgsmål kan være uforenelig med såvel direktiv 2014/104 som det EU-retlige effektivitetsprincip og retten til en effektiv domstolsbeskyttelse.

31 For det første ønsker den forelæggende ret oplyst, om en sådan uforenelighed kan udledes af artikel 3, stk. 1, i direktiv 2014/104 – som ifølge den forelæggende ret fastsætter den i Domstolens faste praksis fastslåede ret for personer, der har lidt skade som følge af et kartel, til at opnå fuld erstatning for den af kartellet forvoldte skade – sammenholdt med dette direktivs artikel 2, nr. 4). Sidstnævnte bestemmelse omhandler nemlig udtrykkeligt det kollektive inkassosøgsmål, eftersom begrebet »erstatningssøgsmål« som omhandlet i den nævnte bestemmelse omfatter et søgsmål anlagt af »en fysisk eller juridisk person, der er indtrådt i den formodede skadelidtes rettigheder, herunder den person, der har erhvervet kravet«.

32 For det andet er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt det er foreneligt med artikel 4, stk. 3, TEU og artikel 101 TEUF, at de skadelidte ikke har mulighed for at anlægge et kollektivt inkassosøgsmål som følge af den fortolkning af national ret, der er nævnt i denne doms præmis 29. Ifølge den forelæggende ret kan enhver, således som det fremgår af Domstolens praksis og bestemmelserne i direktiv 2014/104, kræve fuld erstatning for skade, som vedkommende har lidt som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten. Medlemsstaterne bør således sikre effektiviteten af retten til erstatning for denne skade ved ikke at gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve denne ret. Dette bidrager til beskyttelsen af offentlighedens interesse i at sikre en effektiv konkurrence i Unionen.

33 For det tredje ønsker den forelæggende ret oplyst, om den omstændighed, at de skadelidte ikke har mulighed for at anlægge et kollektivt inkassosøgsmål som følge af den fortolkning af national ret, der er nævnt i denne doms præmis 29, tilsidesætter disse personers ret til en effektiv domstolsbeskyttelse, der er fastsat i chartrets artikel 47, stk. 1, artikel 6, stk. 3, TEU og artikel 13 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950. I en situation som den, der er omhandlet i den sag, der er indbragt for den forelæggende ret, og som vedrører masseskader eller skader af ringe værdi, der berører et stort antal personer, vil skadelidte nemlig blive frataget muligheden for at anvende det eneste effektive retsmiddel, der er fastsat i national ret, med henblik på at gøre deres ret til erstatning gældende.

34 Den forelæggende ret har endelig præciseret, at såfremt det fastslås, at den nationale lovgivning ikke er i overensstemmelse med EU-retten, er det ikke muligt for den at foretage en fortolkning, der er i overensstemmelse hermed, for så vidt som en sådan fortolkning ville være contra legem.

35 På denne baggrund har Landgericht Dortmund (den regionale ret i første instans i Dortmund) besluttet at udsætte sagen og forelægge følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal EU-retten, navnlig artikel 101 TEUF, artikel 4, stk. 3, TEU, [chartrets] artikel 47 samt artikel 2, nr. 4), og artikel 3, stk. 1, i direktiv [2014/104], fortolkes således, at den er til hinder for en fortolkning og anvendelse af en medlemsstats nationale ret, hvorved en skadelidt, der muligvis har lidt en skade som følge af en overtrædelse af artikel 101 TEUF – som på grundlag af artikel 9 i direktiv [2014/104,] henholdsvis de nationale bestemmelser, der gennemfører denne med bindende virkning – nægtes muligheden for at overdrage sine krav i form af et mandat – navnlig i tilfælde af mange enkeltstående krav – til en godkendt juridisk tjenesteyder, for at denne kan håndhæve dem sammen med andre formodede skadelidtes krav gennem et follow on-søgsmål, hvis der ikke findes andre ligeværdige lovbestemte eller aftalemæssige muligheder for at samle erstatningskrav, navnlig fordi de ikke fører til domme om betaling eller af andre processuelle grunde ikke er praktisk gennemførlige eller af økonomiske grunde objektivt er urimelige, og det derfor bliver praktisk umuligt eller i hvert fald uforholdsmæssigt vanskeligt at forfølge mindre skader?

2) Skal EU-retten under alle omstændigheder fortolkes på denne måde, når de omhandlede erstatningskrav skal forfølges uden en forudgående afgørelse fra Europa-Kommissionen eller nationale myndigheder med hensyn til den formodede overtrædelse, som har bindende virkning i henhold til nationale forskrifter, og som er baseret på artikel 9 i [direktiv 20147104] (såkaldt »stand alone-søgsmål«), hvis der ikke findes andre ligeværdige lovbestemte eller aftalemæssige muligheder for at samle erstatningskravene med henblik på civilretlig forfølgelse af de grunde, der allerede er nævnt i det første spørgsmål, og navnlig hvis en overtrædelse af artikel 101 TEUF ellers slet ikke ville blive forfulgt, altså hverken ved offentlig håndhævelse eller privat håndhævelse?

3) Såfremt mindst et af de to spørgsmål besvares bekræftende: Skal de tilsvarende bestemmelser i tysk ret, såfremt de ikke kan fortolkes i overensstemmelse med EU-retten, undlades anvendt med den konsekvens, at overdragelserne i det mindste ud fra dette synspunkt er gyldige, og en effektiv rettighedshåndhævelse bliver mulig?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten med hensyn til det første spørgsmål

36 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 101 TEUF, sammenholdt med artikel 2, nr. 4), artikel 3, stk. 1, artikel 4 og artikel 9, stk. 1, i direktiv 2014/104 samt chartrets artikel 47, stk. 1, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der angiveligt har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, forhindres i at overdrage deres ret til erstatning til en udbyder af juridiske tjenesteydelser med henblik på, at denne kan gøre disse rettigheder gældende samlet i forbindelse med et såkaldt »follow on«-søgsmål, dvs. et erstatningssøgsmål i forlængelse af en endelig afgørelse fra en konkurrencemyndighed, der konstaterer en sådan overtrædelse (herefter et »efterfølgende erstatningssøgsmål«).

37 Otto Fuchs Beteiligungen, delstaten og Kommissionen er af den opfattelse, at dette spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling. Søgsmålet i hovedsagen bør ikke anses for et efterfølgende erstatningssøgsmål, men for et selvstændigt erstatningssøgsmål.

38 I denne henseende bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at det præjudicielle spørgsmål, som forelægges Domstolen, skal vedrøre en fortolkning af EU-retten, der fremstår som objektivt nødvendig for den afgørelse, som den forelæggende ret skal træffe (dom af 12.1.2023, DOBELES HES, C-702/20 og C-17/21, EU:C:2023:1, præmis 81, og af 9.1.2024, G. m.fl. (Udnævnelse af dommere ved de almindelige domstole i Polen), C-181/21 og C-269/21, EU:C:2024:1, præmis 65).

39 Det tilkommer udelukkende den nationale ret, for hvilken en tvist er indbragt, og som har ansvaret for den retlige afgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (dom af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 27, og af 19.9.2024, Booking.com og Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, præmis 34).

40 Det følger heraf, at der foreligger en formodning for, at spørgsmål om EU-retten er relevante, og at Domstolen kun kan afslå at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål fra en national ret, såfremt det klart fremgår, at den ønskede fortolkning af en EU-retlig regel savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, når problemet er af hypotetisk karakter, eller når Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en hensigtsmæssig besvarelse af de forelagte spørgsmål (dom af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 28, og af 19.9.2024, Booking.com og Booking.com (Deutschland), C-264/23, EU:C:2024:764, præmis 35).

41 I det foreliggende tilfælde fremgår det imidlertid af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at det første spørgsmål, for så vidt som det vedrører et efterfølgende erstatningssøgsmål, åbenbart savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand.

42 Den forelæggende ret har nemlig anført, at den skal tage stilling til et erstatningssøgsmål anlagt af ASG 2 med henblik på at opnå erstatning for den skade, som de berørte savværker angiveligt har lidt som følge af det omhandlede kartel. Den forelæggende ret har præciseret, at der i hovedsagen ikke findes nogen anden afgørelse end 2009-afgørelsen.

43 Som generaladvokaten har anført i punkt 55 i forslaget til afgørelse, blev denne afgørelse vedtaget på grundlag af § 32 i Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen (lov om konkurrencebegrænsninger), hvis ordlyd svarer til ordlyden af artikel 9 i forordning nr. 1/2003, hvilket forbundskonkurrencemyndigheden har bekræftet i sit skriftlige indlæg.

44 En afgørelse om tilsagn truffet på grundlag af denne forordnings artikel 9, indeholder imidlertid ingen endelig konstatering med hensyn til en overtrædelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF.

45 Den nævnte forordnings artikel 9, sammenholdt med 13. betragtning hertil, bestemmer nemlig, at Kommissionen under en procedure, der er indledt i henhold til denne bestemmelse, er fritaget fra forpligtelsen til at kvalificere og konstatere overtrædelsen, idet den kun skal undersøge og eventuelt acceptere de af de pågældende virksomheder foreslåede tilsagn på baggrund af de problemer, den har identificeret i sin foreløbige vurdering og i forhold til de mål, der forfølges. Vedtagelsen af en afgørelse om tilsagn afslutter således overtrædelsesproceduren i forhold til disse virksomheder ved at give dem mulighed for at undgå konstatering af en overtrædelse af konkurrenceretten og et eventuelt pålæg af bøder (jf. i denne retning dom af 29.6.2010, Kommissionen mod Alrosa, C-441/07 P, EU:C:2010:377, præmis 40 og 48).

46 Hvad angår 2009-afgørelsen fremgår det af oplysningerne fra den forelæggende ret, at forbundskonkurrencemyndigheden i denne afgørelse i forhold til delstaten fastsatte tærskelværdier for kooperativer for markedsføring af rundtømmer samt foranstaltninger til at svække delstatens stilling på det pågældende marked.

47 2009-afgørelsen kan derfor ikke anses for at være en endelig afgørelse fra en national konkurrencemyndighed, der konstaterer en overtrædelse af konkurrenceretten som omhandlet i artikel 9, stk. 1, i direktiv 2014/104, sammenholdt med dette direktivs artikel 2, nr. 12). ASG 2's søgsmål, der ligger til grund for hovedsagen, kan derfor ikke anses for et efterfølgende erstatningssøgsmål.

48 Under disse omstændigheder kan det første spørgsmål ikke antages til realitetsbehandling.

Det andet og det tredje spørgsmål

49 Med det andet og det tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 101 TEUF, sammenholdt med artikel 2, nr. 4), artikel 3, stk. 1, og artikel 4 i direktiv 2014/104 samt chartrets artikel 47, stk. 1, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der angiveligt har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, forhindres i at overdrage deres ret til erstatning til en udbyder af juridiske tjenesteydelser med henblik på, at denne kan gøre disse rettigheder gældende samlet i forbindelse med et selvstændigt erstatningssøgsmål.

50 Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, ønsker den forelæggende ret oplyst, om den skal undlade at anvende de relevante bestemmelser i denne nationale lovgivning, såfremt det ikke er muligt at fortolke denne i overensstemmelse med EU-retten.

Om formaliteten

51 Otto Fuchs Beteiligungen og delstaten har bestridt, at det andet og det tredje spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

52 De har for det første gjort gældende, at det andet spørgsmål er hypotetisk eller unødvendigt for afgørelsen af tvisten i hovedsagen, og at hverken dette spørgsmål eller det tredje spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten.

53 Det fremgår imidlertid af de sagsakter, som Domstolen råder over, at den fortolkning af EU-retten, som den forelæggende ret har anmodet om, åbenbart er udtryk for et objektivt behov i forbindelse med afgørelsen af tvisten i hovedsagen.

54 Den forelæggende ret ønsker nemlig oplyst, om de EU-retlige bestemmelser, der er nævnt i denne doms præmis 49, er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der har lidt skade som følge af det omhandlede kartel, forhindres i at gøre brug af et kollektivt inkassosøgsmål. I bekræftende fald ønsker den forelæggende ret oplyst, hvilke konsekvenser der skal drages af en sådan uforenelighed, såfremt det ikke er muligt at fortolke bestemmelserne i RDG på en måde, der er i overensstemmelse med EU-retten.

55 For det andet har Otto Fuchs Beteiligungen og delstaten i det væsentlige gjort gældende, at den forelæggende ret har baseret sine spørgsmål på urigtige forudsætninger. Denne ret har navnlig med urette fastslået, dels at bestemmelserne i RDG skal fortolkes således, at de automatisk er til hinder for et kollektivt inkassosøgsmål på det konkurrenceretlige område, dels at det, såfremt personer, der har lidt skade på grund af et kartel, ikke kan anlægge et sådant kollektivt søgsmål, i praksis er umuligt eller i hvert fald uforholdsmæssigt vanskeligt for de pågældende at udøve den ret til erstatning, som de er tillagt i henhold til EU-retten, for så vidt som tysk ret ikke indeholder noget lige så effektivt alternativ, der gør det muligt for disse personer at gøre denne ret til erstatning gældende.

56 Ifølge Domstolens faste praksis stilles de spørgsmål om fortolkningen af EU-retten af den nationale retsinstans på det retlige og faktiske grundlag, som den har fastlagt inden for sit ansvarsområde, hvorfor det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve rigtigheden heraf (jf. i denne retning dom af 26.10.2023, EDP – Energias de Portugal m.fl., C-331/21, EU:C:2023:812, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis).

57 Da det alene er den forelæggende ret, der har kompetence til at fortolke og anvende national ret, påhviler det Domstolen at tage hensyn til de retsregler, som ifølge forelæggelsesafgørelsen er baggrunden for de præjudicielle spørgsmål (jf. i denne retning dom af 14.11.2024, S. (Ændring af dommerkollegiet), C-197/23, EU:C:2024:956, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis). I øvrigt kan den formodning for relevans, der er nævnt i denne doms præmis 40, og som gælder for disse spørgsmål, ikke afkræftes af den omstændighed alene, at en af parterne i hovedsagen har bestridt visse faktiske omstændigheder, som det ikke tilkommer Domstolen at vurdere rigtigheden af, og som er afgørende for fastlæggelsen af tvisten i hovedsagens genstand (jf. i denne retning dom af 22.9.2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

58 De forudsætninger, der er nævnt i denne doms præmis 55, hviler således på den forelæggende rets vurdering af den nationale kontekst, som tvisten i hovedsagen indgår i. Denne vurdering henhører udelukkende under denne rets kompetence, og det tilkommer ikke Domstolen at efterprøve rigtigheden heraf.

59 Under disse omstændigheder og med forbehold af den forelæggende rets efterprøvelse heraf (jf. i denne retning dom af 27.6.2018, Altiner og Ravn, C-230/17, EU:C:2018:497, præmis 23) skal det fastslås, at det andet og det tredje spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

60 Artikel 101, stk. 1, TEUF skaber umiddelbare virkninger i forholdet mellem private og fremkalder rettigheder for borgerne, som de nationale retsinstanser skal beskytte (dom af 30.1.1974, BRT og Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, præmis 16, og af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

61 I denne henseende ville den fulde virkning af artikel 101 TEUF, og navnlig den effektive virkning af forbuddet i stk. 1, blive bragt i fare, hvis det ikke var muligt for enhver at kræve erstatning for skade påført vedkommende som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten (jf. i denne retning dom af 20.9.2001, Courage og Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 26, og af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis).

62 Enhver har følgelig adgang til at kræve erstatning for den lidte skade, når der er årsagsforbindelse mellem denne skade og en sådan overtrædelse (jf. i denne retning dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 61, og af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).

63 Den ret, som enhver har til at kræve erstatning for en sådan skade, forøger således virkningen af EU's konkurrenceregler og er egnet til at hindre de ofte skjulte former for adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen, idet den derved bidrager til opretholdelsen af en effektiv konkurrence inden for Unionen (jf. i denne retning dom af 6.10.2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

64 Som det fremgår af 12. betragtning til direktiv 2014/104, er denne ret til erstatning for skade forvoldt af en overtrædelse af konkurrenceretten blevet kodificeret i dette direktivs artikel 3, stk. 1, som fastsætter, at medlemsstaterne sikrer, at enhver fysisk eller juridisk person, som har lidt en sådan skade, kan kræve og opnå fuld erstatning for denne skade.

65 Det fremgår af fjerde betragtning til det nævnte direktiv, at denne ret til erstatning indebærer, at hver enkelt medlemsstat skal have procedureregler, der sikrer en reel udøvelse af samme ret. Ifølge denne betragtning følger behovet for effektive processuelle retsmidler også af retten til en effektiv retsbeskyttelse, der er fastsat i chartrets artikel 47, stk. 1, hvortil svarer forpligtelsen i artikel 19, stk. 1, andet afsnit, TEU til at tilvejebringe den nødvendige adgang til domstolsprøvelse for at sikre denne beskyttelse på de områder, der er omfattet af EU-retten (jf. i denne retning dom af 16.5.2017, Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373, præmis 44, og af 6.10.2020, État luxembourgeois (Ret til at anlægge søgsmål til prøvelse af en anmodning om oplysninger på skatteområdet), C-245/19 og C-246/19, EU:C:2020:795, præmis 47).

66 I denne henseende fastsætter direktiv 2014/104, således som det er fastsat i direktivets artikel 1, stk. 1, visse regler vedrørende erstatningssøgsmål, som EU-lovgiver har fundet nødvendige for, at enhver, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, effektivt kan gøre retten til at kræve fuld erstatning for denne skade fra en virksomhed eller virksomhedssammenslutning gældende.

67 I denne sammenhæng definerer dette direktivs artikel 2, nr. 4), begrebet »erstatningssøgsmål« som et søgsmål i henhold til national ret, hvorved et erstatningskrav indbringes for en national ret af den formodede skadelidte, eller af en person, der optræder på vegne af en eller flere formodede skadelidte, når bl.a. national ret giver mulighed herfor, eller af en fysisk eller juridisk person, der er indtrådt i den formodede skadelidtes rettigheder, herunder den person, der har erhvervet kravet.

68 Det nævnte direktiv giver således mulighed for, at et erstatningssøgsmål kan anlægges enten direkte af den fysiske eller juridiske person, der har ret til erstatning i henhold til EU-retten, eller af en tredjemand, til hvem den part, der angiveligt har lidt skade, har overdraget sin ret til at kræve erstatning.

69 Når dette er sagt, indebærer artikel 2, nr. 4), i direktiv 2014/104, således som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 100 og 101 i forslaget til afgørelse, ikke nogen forpligtelse for medlemsstaterne til at indføre en mekanisme for kollektive inkassosøgsmål som det i hovedsagen omhandlede, og den regulerer heller ikke betingelserne for gyldigheden af skadelidtes overdragelse med henblik på et sådant kollektivt søgsmål af sin ret til erstatning for den skade, der er forvoldt ved en overtrædelse af konkurrenceretten.

70 Det følger heraf, at såvel indførelsen af en mekanisme for kollektive inkassosøgsmål som de betingelser, der gælder for gyldigheden af en overdragelse af retten til erstatning for skade, der angiveligt er forbundet med en overtrædelse af konkurrenceretten, til en fysisk eller juridisk person med henblik på sidstnævntes anlæggelse af et sådant kollektivt søgsmål ved en national ret, henhører under de nærmere regler for udøvelsen af denne ret til erstatning, som ikke er reguleret ved direktiv 2014/104.

71 I henhold til Domstolens faste praksis tilkommer det, når der ikke findes EU-retlige bestemmelser på området, hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsætte regler for udøvelsen af retten til at kræve erstatning for skade som følge af overtrædelser af konkurrenceretten under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (jf. i denne retning dom af 20.9.2001, Courage og Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 29, og af 28.3.2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).

72 Effektivitetsprincippet og ækvivalensprincippet afspejles på det område, der er omfattet af direktiv 2014/104, i direktivets artikel 4, som i det væsentlige gengiver den ordlyd, der følger af Domstolens praksis. Med henblik på undersøgelsen af det andet og det tredje spørgsmål skal der imidlertid kun tages hensyn til effektivitetsprincippet, som den forelæggende ret har henvist til.

73 I henhold til denne bestemmelse og i overensstemmelse med sidstnævnte princip sikrer medlemsstaterne, at alle nationale regler og procedurer vedrørende retten til at gøre erstatningskrav gældende er udformet og anvendes på en sådan måde, at de ikke gør det praktisk umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at gøre retten til fuld erstatning efter EU-retten for skade forvoldt ved en overtrædelse af konkurrenceretten gældende.

74 Domstolen har navnlig fastslået, at de nationale regler, der finder anvendelse inden for konkurrencerettens område, ikke må skade den effektive anvendelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF og skal være tilpasset de under dette område henhørende sagers særlige karakter, hvilken principielt kræver en kompleks faktuel og økonomisk analyse (jf. i denne retning dom af 20.4.2023, Repsol Comercial de Productos Petrolíferos, C-25/21, EU:C:2023:298, præmis 60 og den deri nævnte retspraksis).

75 Selv om det, såfremt der ikke findes EU-retlige bestemmelser på området, tilkommer hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden at fastsætte de processuelle regler for søgsmål til sikring af beskyttelsen af de individuelle rettigheder, som følger af Unionens retsorden, har medlemsstaterne imidlertid derudover en forpligtelse til i hvert enkelt tilfælde at sikre, at retten til en effektiv domstolsbeskyttelse af disse rettigheder overholdes, således som det sikres ved chartrets artikel 47, stk. 1 (dom af 19.11.2019, A.K. m.fl. (Den øverste domstols disciplinærafdelings uafhængighed), C-585/18, C-624/18 og C-625/18, EU:C:2019:982, præmis 115 og den deri nævnte retspraksis). Som anført i denne doms præmis 65 henviser fjerde betragtning til direktiv 2014/104 til retten til en sådan beskyttelse.

76 I det foreliggende tilfælde, og således som det fremgår af denne doms præmis 28-33, er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt en national retspraksis, der fortolker RDG således, at den forhindrer personer, der har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, i at anlægge et kollektivt inkassosøgsmål, er forenelig med effektivitetsprincippet og retten til en effektiv domstolsbeskyttelse.

77 I denne henseende har den forelæggende ret på den ene side anført, at dette søgsmål er det eneste retsmiddel, der gør det muligt for disse personer effektivt og kollektivt at gøre deres ret til erstatning gældende. På den anden side gør en sådan mulighed, selv om de nævnte personer har mulighed for at anlægge et erstatningssøgsmål i eget navn og for egen regning, det imidlertid ikke muligt for dem effektivt at udøve den nævnte ret. Henset til den særligt komplekse, langvarige og bekostelige karakter af et individuelt søgsmål på området for overtrædelse af konkurrenceretten har de skadelidte nemlig en tendens til at afstå fra at anlægge et sådant individuelt søgsmål, navnlig når der er tale om et lille skadesbeløb.

78 Samtlige parter i hovedsagen, med undtagelse af ASG 2, og de øvrige berørte, der er omfattet af artikel 23, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, har således i deres indlæg for Domstolen fremlagt en række elementer med henblik på at nuancere konstateringerne i anmodningen om præjudiciel afgørelse.

79 For det første har disse parter og øvrige berørte således rejst tvivl om den forelæggende rets udsagn om, at den nationale lovgivning automatisk udelukker, at personer, der har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, kan anlægge et kollektivt inkassosøgsmål. Sidstnævnte blev kun fundet uegnet i forbindelse med særlige konkurrenceretlige sager, hvor anvendelsen af det nævnte søgsmål reelt førte til en tilsidesættelse af de bestemmelser i RDG, der forbyder en udbyder af juridiske tjenesteydelser at gribe ind i tilfælde af interessekonflikt.

80 For det andet skal konstateringen af, at den nationale lovgivning ikke indeholder noget alternativ til samme søgsmål, der gør det muligt for skadelidte kollektivt at gøre deres ret til erstatning gældende, nuanceres. Overdragelsen af krav ved ægte factoring, dvs. ikke blot en overdragelse i form af et mandat, men en fuldstændig overdragelse af en tredjeparts fordring mod øjeblikkelig betaling af en finansiel modydelse fra denne person til overdrageren, samt et procesfællesskab i form af et søgsmål, som flere sagsøgere er fælles om, og som bl.a. gør det muligt for dem at få foretaget fælles vurderinger og sagkyndige erklæringer med henblik på at fastslå størrelsen af deres respektive tab, udgør i denne henseende tænkelige alternativer, som er tilladt i tysk retspraksis i tvister, der henhører under konkurrenceretten.

81 For det tredje drages den forelæggende rets betragtning om, at de skadelidte ville være tilbøjelige til at give afkald på at udøve deres ret til erstatning, hvis de kun kunne gøre denne ret gældende i forbindelse med et individuelt søgsmål, i den foreliggende sag i tvivl af størrelsen af de pågældende savværkers individuelle krav, som fører til en relativisering af den passivitet, som disse sidstnævnte kunne udvise i forhold til en sådan type søgsmål.

82 I denne henseende bemærkes, at det alene tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, om den fortolkning af national ret, hvorefter det i konkurrencesager er udelukket at anlægge et kollektivt inkassosøgsmål, gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve den ret til erstatning, som EU-retten tillægger personer, der har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, og berøver dem muligheden for en effektiv domstolsbeskyttelse.

83 Det tilkommer imidlertid i denne henseende den forelæggende ret at tage hensyn til alle de relevante forhold vedrørende den fremgangsmåde, der er fastsat i national ret for udøvelsen af retten til erstatning for den skade, der er lidt som følge af en sådan overtrædelse (jf. analogt dom af 28.3.2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, præmis 45).

84 Dette er således kun i det tilfælde, hvor den forelæggende ret efter denne efterprøvelse dels måtte konkludere, at ingen af de kollektive ordninger, der er fastsat i national ret som alternativ til det kollektive inkassosøgsmål, gør det muligt effektivt at påberåbe sig den ret, der tilstår personer eller en gruppe af personer, der kræver erstatning for skade, der angiveligt er forvoldt af en overtrædelse af konkurrenceretten, dvs. i det foreliggende tilfælde de omhandlede savværker, dels, at de betingelser for anlæggelse af et individuelt søgsmål, der er fastsat i den nationale lovgivning, gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve denne ret til erstatning og således krænker deres ret til en effektiv domstolsbeskyttelse, at den forelæggende ret skal konkludere, at den nationale lovgivning, fortolket således, at den udelukker et sådant inkassosøgsmål, ikke opfylder de EU-retlige krav, der er anført i denne doms præmis 71-75.

85 Det skal i denne forbindelse fremhæves, at henset til konkurrenceretlige sagers særlige karakter og nærmere bestemt til den omstændighed, der er nævnt i denne doms præmis 74, at anlæggelse af erstatningssøgsmål for en overtrædelse af konkurrenceretten principielt kræver en kompleks faktisk og økonomisk analyse, kan eksistensen i den nationale lovgivning af mekanismer, der gør det muligt at samle individuelle krav, gøre det lettere for de skadelidte at udøve retten til erstatning. Sådanne ordninger kan navnlig gøre det lettere at anlægge selvstændige erstatningssøgsmål, til støtte for hvilke der ikke foreligger nogen endelig konstatering af en overtrædelse fra en konkurrencemyndigheds side.

86 Den kompleksitet og de sagsomkostninger, der er forbundet med sådanne erstatningssøgsmål, gør det imidlertid ikke i sig selv muligt at konkludere, at udøvelsen af retten til erstatning inden for rammerne af et individuelt søgsmål gøres praktisk umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig, hvilket i mangel af mekanismer til kollektiv fremsættelse af individuelle krav fra personer, der har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrenceretten, ville medføre, at disse personer fratages deres ret til en effektiv domstolsbeskyttelse. Det er nemlig kun, hvis den forelæggende ret efter en vurdering af samtlige retlige og faktiske omstændigheder i den foreliggende sag finder, at konkrete forhold i national ret er til hinder for anlæggelse af disse individuelle søgsmål, at denne ret i givet fald kan nå til en sådan konklusion.

87 Det skal tilføjes, at såfremt den forelæggende ret måtte fastslå, at mekanismen for kollektive inkassosøgsmål i hovedsagen udgør det eneste processuelle middel, som gør det muligt for de berørte savværker effektivt at gøre deres ret til erstatning for den skade, der angiveligt er forbundet med det omhandlede kartel, gældende, ville en sådan konstatering ikke berøre anvendelsen af de nationale bestemmelser, der ud fra et ønske om beskyttelse af borgerne regulerer den virksomhed, der udøves af udbydere af sådanne inkassoydelser, med henblik på bl.a. at sikre kvaliteten af disse tjenesteydelser og den objektive og rimelige karakter af det vederlag, som disse udbydere modtager, og at forebygge interessekonflikter og proceduremisbrug.

88 Hvad endelig angår de konsekvenser, der skal drages af den forelæggende rets eventuelle konstatering af, at retten til effektiv domstolsbeskyttelse ikke er blevet overholdt, fremgår det af denne doms præmis 60 og 64, at den ret til fuld erstatning for skade forvoldt af en overtrædelse af konkurrenceretten, som er kodificeret i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2014/104, følger af den direkte virkning, der er tillagt artikel 101, stk. 1, TEUF.

89 Domstolens har desuden præciseret, at chartrets artikel 47 i sig selv er tilstrækkelig og ikke skal præciseres ved bestemmelser i EU-retten eller i national ret for at tillægge private en ret, der som sådan kan påberåbes (dom af 17.4.2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, præmis 78, og af 20.2.2024, X (Ingen opsigelsesgrund), C-715/20, EU:C:2024:139, præmis 80 og den deri nævnte retspraksis).

90 Princippet om EU-rettens forrang pålægger den nationale retsinstans, der inden for sit kompetenceområde skal anvende EU-retlige bestemmelser, en forpligtelse til – såfremt det ikke er muligt at anlægge en fortolkning af national lovgivning, der er i overensstemmelse med de EU-retlige krav – at sikre denne rets fulde virkning i den sag, som den skal behandle, idet den om fornødent af egen drift skal undlade at anvende enhver national lovgivning eller praksis, endog senere, der er i strid med en bestemmelse i EU-retten, der har direkte virkning, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af denne nationale lovgivning eller denne praksis ad lovgivningsvejen eller ved noget andet forfatningsmæssigt middel (jf. i denne retning dom af 24.6.2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, præmis 57 og 58, og af 25.1.2024, Em akaunt BG, C-438/22, EU:C:2024:71, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).

91 I det tilfælde, der er omhandlet i denne doms præmis 84, skal den forelæggende ret derfor først, idet den tager den nationale ret i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret, afgøre, om det er muligt for den at fortolke de relevante bestemmelser i RDG på en sådan måde, at de er forenelige med de EU-retlige krav, uden dog at foretage en fortolkning contra legem af disse bestemmelser (jf. analogt dom af 22.6.2022, Volvo og DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).

92 I denne henseende har visse parter i sagen for Domstolen, således som det er anført i denne doms præmis 79, anført, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser ikke automatisk udelukker anvendelsen af mekanismen for kollektive inkassosøgsmål i tvister, der henhører under konkurrenceretten, og af visse nationale retsinstanser blev fortolket således, at anvendelsen af denne mekanisme i et konkret tilfælde var betinget af overholdelsen af betingelser, der havde til formål at sikre kvaliteten af de leverede tjenesteydelser, et passende niveau for tjenesteyderens vederlag og fraværet af en interessekonflikt hos sidstnævnte.

93 Det er kun, hvis det ikke er muligt at fortolke de nævnte bestemmelser i overensstemmelse med EU-retten, at den forelæggende ret skal undlade at anvende disse (jf. i denne retning dom af 21.1.2021, Whiteland Import Export, C-308/19, EU:C:2021:47, præmis 63 og den deri nævnte retspraksis).

94 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 101 TEUF, sammenholdt med artikel 2, nr. 4), artikel 3, stk. 1, og artikel 4 i direktiv 2014/104 samt chartrets artikel 47, stk. 1, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der angiveligt har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, forhindres i at overdrage deres ret til erstatning til en udbyder af juridiske tjenesteydelser med henblik på, at denne kan gøre disse rettigheder gældende samlet i forbindelse med et selvstændigt erstatningssøgsmål, for så vidt som

– der ikke i den nationale lovgivning er fastsat nogen anden mulighed for samling af disse skadelidtes individuelle krav, som kan sikre en effektiv udøvelse af disse rettigheder til erstatning, og

– anlæggelsen af et individuelt erstatningssøgsmål viser sig, henset til samtlige omstændigheder i den foreliggende sag, at være umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig for de nævnte personer med den konsekvens, at de fratages deres ret til en effektiv domstolsbeskyttelse.

Såfremt der ikke kan anlægges en fortolkning af denne nationale lovgivning, der er i overensstemmelse med de EU-retlige krav, pålægger disse EU-retlige bestemmelser den nationale domstol at undlade at anvende den nævnte nationale lovgivning.

Sagsomkostninger

95 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Artikel 101 TEUF, sammenholdt med artikel 2, nr. 4), artikel 3, stk. 1, og artikel 4 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret samt artikel 47, stk. 1, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en fortolkning af en national lovgivning, som bevirker, at personer, der angiveligt har lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, forhindres i at overdrage deres ret til erstatning til en udbyder af juridiske tjenesteydelser med henblik på, at denne gør disse krav gældende samlet i forbindelse med et erstatningssøgsmål, der ikke følger efter en endelig og bindende afgørelse – navnlig for så vidt angår fastlæggelsen af de faktiske omstændigheder – fra en konkurrencemyndighed, der konstaterer en sådan overtrædelse, for så vidt som

- **der ikke i den nationale lovgivning er fastsat nogen anden mulighed for samling af disse skadelidtes individuelle krav, som kan sikre en effektiv udøvelse af disse rettigheder til erstatning, og**

- **anlæggelsen af et individuelt erstatningssøgsmål viser sig, henset til samtlige omstændigheder i den foreliggende sag, at være umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig for de nævnte personer med den konsekvens, at de fratages deres ret til en effektiv domstolsbeskyttelse.**

Såfremt der ikke kan anlægges en fortolkning af denne nationale lovgivning, der er i overensstemmelse med de EU-retlige krav, pålægger disse EU-retlige bestemmelser den nationale domstol at undlade at anvende den nævnte nationale lovgivning.

Underskrifter